

Skuddene er anført i farmakopeen 1772.

Asparges er blevet anvendt som urindrivende middel (3), mod vattersot (4), forstoppelse i milten, til at uddrive blæresten og fremme menses, »har, sparsomt nydt, en fordelagtig indflydelse på avledåden« (1837; 5), men skal spises i store mængder mod indvoldsorm (6). Roden lagt på løse tænder får dem til at falde ud (7). Spist mod gigt og endnu kendt som middel mod gigt og vattersot (8).

LITTERATUR: (1) 343 55,125; (2) 697 25; (3) 398 1806,327; (4) 187 4; 408 53; (5) 718 106; (6) 408 43; (7) 488o 203; (8) 328f 1,213; 599b 1,81.

Asparges har atter sine røde perler · spredt rundt omkring i danserindedragten *Hans Storm*.

LITTERATUR: 863 30.

Liljekonval, *Convallaria majalis*

er i vore løvskove en almindelig forårsplante; klasen af hvide, duftende, klokkeformede blomster bæres på spidsen af en stængel mellem (sædvanligvis) to elliptiske blade.

Liljekonval 1596ff, iøjnefaldende hvide og vel-lugtende blomster blev kaldt liljer, det ældre botaniske navn var *Lilium convallium* 'dalenes lilje'. Indgår i Liljekonvalskifte (Lillcomfall-schift) slutningen af 1700-t i Sønderborg amt, Liljekonval hedder et areal ved Næsekær i Rinkenæs sogn. *Majmånedsblomst* 1534–1867, *majmånedsililje* 1563, *majlilje* o. 1700–1826, *nyseblad* 1775–1838, se nedenfor, *klokkelilje* o. 1860, *pinseblad* Ringkøbingegnen, MJylland, se nedenfor, *bitte konval* Sønderjylland og Slesvig (1), *vårkonval* (2).

LITTERATUR: (1) 689 1,390f; (2) 283i 24; 148 6, 524 og 7,73.

LÆGEMIDLER

Henrik Smid 1546ff: destilleret vand af blomsterne drikkes mod udtæring og kraftesløshed, når man har mistet mælet; for edder, tarmvrid; styrker hjernen og hjertet, læger sindssyge. Simon Paulli 1648,74: destilleret vand af blomsterne og liljekonval-vin regnes for at være et af de bedste lægemidler mod apopleksi, epilepsi, svimmelhed »som når stuen eller jorden synes at løbe om for en«; de tørrede og knuste blomster eller rødder er et godt nysemiddel til at uddrive

»den slemme uhumskhed, som er i hjernen, og det igennem næseborene«.

27. april 1641 beordrer Christian IV alle lensmænd til »at samle så mange *Lilia convalia*, som der er at få, og en god del skovmærker« og snarest sende dem til destillation i København; 10. maj 1643 skriver han om det samme til Korfits Ulfeldt (1).

Midler for epilepsi blev indtaget i liljekonval (o. 1600; 2), tørre og pulveriserede blomster sat med rav og kommen på brændevin til badning af hovedet mod svimmelhed, apopleksi, kolik og læderede sener (begyndelsen af 1700-t; 3), en te af blomsterne drukket for svimmelhed og epilepsi (4), pæonkærner kogt i vandudtræk af blomsterne mod mareridt (5). Liljekonval-spiritus for »kolik eller [liv-]moderen« (1700-t; 6). Et udtræk har afførende virkning (7). De tørrede blomster sat på vin, som drikkes af »skrantere i alle sygdomme«; modvirker krampe og giver lind afføring (8). Blomsterne sat på brændevin til en »konvalsnap«, der blev tilskrevet særlig opkvikkende virkning (SVJylland; 9). Et brændevinsudtræk var godt for mavesvækkelse, mod fordøjelsesbesvær og kolik (10). Tørre knuste blomster indsnuses, for at nyset skal klare hjernen (8); indgik i snustobak som nysemiddel (11). – Blomster og bær er anført i farmakopeen 1772.

Man bør ikke anbringe for store buketter liljekonvaller i soveværelse, duften kan give hovedpine (7).

Lavendel og liljekonval-vand i vineddike, brændevin etc. gives hest for kuller (hjernesygdom) (12).

LITTERATUR: (1) Kancelliets Brevbøger 1640–41, 455; Chr. IV's egenh. Breve 1641–44,338 nr. 282; (2) 854 4,1936,88; (3) 488o 295; (4) 186 36; (5) 488o 158; (6) 488 9,1888,384; (7) 739 2,1800,461f; (8) 718 1838,200; (9) 854 20,1958,82; 634 11500; (10) 576 8,1800,239; (11) 689 1,391; (12) 83 34.

ANDEN ANVENDELSE

Nathuer kan gøres vellugtende med et pulver af de tørrede blomster (1648; 1). Indgik i »hovedvand« = parfume (1735; 2).

Uldtøj kan farves gult med bladene og blomsterne (3).

Om foråret blev liljekonvaller stillet i vaser og buketter heraf hængt op ved loftbjælken (Himmerland o. 1900; 4), i VJylland (bl.a. Rind) smykkede man stuen til pinsemorgen med *pinseblade* (5). Børn og koner i Hobro solgte buketter for 10–15 øre (4), daglejerkoner gik om-

kring i byerne og falbød liljekonvalbuketter og skovmærkekranse (Sønderjylland o. 1900; 6). Ved Ryde station på Lolland sælger børn om foråret buketter af liljekonval o.a. blomster til togpassagererne.

I 1600-t blev planten ofte ført fra naturen til »fornemme haver, hvor den tit ikke alene er i bedene, men også under træerne, ved mure, gærder og plankeværker« (7). 1907 blev i Odense stiftet en konvaldyrkerforening (8); planten dyrkes nu i væksthuse til salg ved juletid, fra Danmark blev 1948 eksporteret liljekonval-spirer til USA for ca. 30.000 kr. og til Sverige for 55–60.000 kr. (8). På Københavns grønttorv solgtes 1967 ca. 838.350 stk. Odense salgforening 29.745 stk. Almindelig benyttet i brudebuketter. Liljekonvallen er dronning Ingrid's og Anne-Marie's yndlingsblomst (10).

En lille dreng så Jesus blive mishandlet og bad grædende soldaterne slå ham i stedet for. Man jog ham bort, men hvor hans tårer faldt, spirede siden liljekonvallen frem (11).

LITTERATUR: (1) 697 74; (2) 488o 295; (3) 718 1838,200; (4) 634 19188; (5) 328e 166; (6) 634 12358; (7) 697 1648,74; (8) 296 47,1931,101; (9) 164 7, 1948,232; (10) 229 nr. 58,1958; 65 4/12 1964; (11) 604 6/10 1936.

POESI

Små snehvide klokker med flid er støbt · og stemt og døbt · liljekonval *A. J. Gejlag* (1). Konvaller med drømmhvide klokker *Knud Wiinstedt* (2). Nu rører vårens rappe vind · påny konvallens klokkespil *Sigfred Pedersen* (3). Alle pauser lignede konvaller, · der skjuler deres bjælder i de kønne · og friske kræmmerhuses forårsgrønne. *O. J. Riisberg Jensen* (4).

Liljekonval med de hvide kar, · røgelseskar med den ømmeste duft, · faste og skære, som om de var · skabt af marmor og luft. · Liljekonval! Dig vil jeg kære, · blomst for smil og den milde tåre *Helge Rode* (5). Konvaller! I vokser som skyldfrie vidner · om landet, der åbnes bag visnen og død, · hvor blomster er drømme på stængelernes buer · og svanger med vellugt er dalenes skød *Ebbe Jahn-Nielsen* (6). Snehvid og sval, men din duft er så sød; · rundet af sommerens livsfyldte skød · ejer du inderst al sødme og glød. – · Hvor er du skøn og jomfruelig skær – · dog er i dig så berusende nær · det, der vil bruse af blod og begær *K. L. Kristensen* (7).

Liljekonvallen var sagte musik, · tindrende hvid og besnærende skær. · Fjern som en tone. Isnende nær. *Olaf Gynt* (8). Gud har ikke skabt,

men drømt mig · til en satyrs melodier; · tusind anelser har tømt sig · som en duft på mine stier *Nis Petersen* (9). Her skal de findes · i høj-skovens haller, · hvor duerne kurrer · og kukkeren kalder; · · hvor solstøvet sitrer · langs tilgroede stier · og råen står rolig · mens lammet dier – – · · Vi skælver og standser, · måske er vi døde: · da mærker vi duften, · der slår os imøde. · · Skovalfers ånde, · den evighedsklare, · konvalduft ... så ville · dog underet vare! – · · Et evigt minut · og en menneskealder – · I skovdybet dufter · de skjulte konvaller *Valdemar Rørdam* (10). Konvaller tyst i lunde stod · og kimed pinsens under ind, · en ungdom gik med blottet hår · og bar en lykke i sit sind *Mads Nielsen* (11).

Liljekonvallen står brud i sit fineste lin *Mads Nielsen* (12). Du står så bævende og hvid · og jomfrublid og ene · på bordet i en vase, · som en piges unge, rene · og drømmeagtigt anende · og hemmelige tanker. · Du skælver angst og blidt, som når · en piges hjerte banker *Johs. Bang* (13). Men hvad, om jeg hviskende kalder · på en pige, som sover her · med brystet som sky konvaller. · De lyser i måneskær ... *Poul Ørum* (14). Det er din sjæl, der vandrer om i drømme, · hvis dybe længsler gennem løvet strømme · og vokser som konvaller i det dunkle *Aage Matthiison-Hansen* (15). Du er hvid som de rene sjæles · religion, og dine bedeklokker · minder om konfirmander · med sænkede øjne · mod et kirkegulv. – · Angelus burde du hedde, · for du sænker dit hoved · som en nonne, · men dine øjne brænder · under sløret. · O, renhed, · du er bare en hvid synd *Valdemar Vester* (16). I søde konvaller · fra skovenes dybder, · små nonner fra løvkirkens · køligste krytser: · O smil mig i møde, · du duftende sne! *Chr. Richardt* (17).

Som rimfnug skinner i skyggernes fred · skovbundens vilde konvaller *Viggo Stuckenberg* (18). Så tyst og sart et smykke · er bløstrets spinkle dråbe, · en dug på mørkets kåbe, · et skær i nattens skygge – · · Men hver en perleranke · mod jordens fugtigrønne · er dybe vellugtsbrønde, · der tryller sind og tanke *Kirsten Aakjær* (19). Alverdens digte er ikke så skønne · som liljekonvallens duft *Grethe Heltberg* (20). *Valdemar Rørdam, Konval* (10).

LITTERATUR: (1) 297b 26; (2) 976d 59; (3) 707 6; (4) 435b 57; (5) 776c; (6) 425 36f; (7) 490e 86f; (8) 316c 159; (9) 715c 20f; (10) 789q 46f; (11) 648d 37; (12) 648f 29; (13) 45 25; (14) 994 50; (15) 585b 18; (16) 962 51; (17) 766 103; (18) 868d 2,372; (19) 1003 33f; (20) 365e 22ff.